

Дата: 25.01.2023

Урок № 4

Тема. Альбер Камю. Життєвий і творчий шлях письменника. Його філософські і естетичні погляди. Камю й екзистенціалізм. Роман «Чума».

Мета:

навчальна: ознайомити учнів з головними віхами життєвого і творчого шляху Альбера Камю та місцем в ньому роману «Чума», ввести в світ естетичних і філософських поглядів письменника, створити передумови для подальшого аналізу його роману;

розвивальна: розвивати творчі та інтелектуальні здібності учнів;

виховна: прищеплювати інтерес до значних постатей зарубіжної літератури.

Матеріали до уроку:

07.11.1913 р. – народився в Алжирі, тодішній французькій колонії, в родині сільського наймита, який невдовзі помер від важкого поранення, отриманого на фронті Першої світової війни. Навчався в комунальній школі, Алжирському лицей, згодом – в Алжирському університеті. Коло його зацікавлень складало література й філософія. Останній була присвячена дипломна робота.

1934 р. – вступив до комуністичної партії, з якої був виключений 1937 р.

1935 р. – організував Театр праці, в котрому виступав як драматург, режисер і актор.

1937 р. – побачила світ перша збірка есе «Виворіт і обличчя».

1938 р. – написав перший роман «Щаслива смерть».

1940 р. – переїхав до Парижа, але внаслідок наступу німців залишив столицю й деякий час вчителював у Орані. Завершив повість «Сторонній», яка привернула до себе увагу в літературних колах.

1941 р. – написав есе «Міф про Сізіфа», що вважається програмовим екзистенціалістським твором, а також драму «Калігула».

1943 р. – оселився в Парижі, де приєднався до Руху Опору, співпрацював з нелегальною газетою «Комба», яку очолив після повстання, що викинуло окупантів за межі міста.

Друга половина 40-х – перша половина 50-х років – період творчого розквіту, з'являються роман «Чума» (1947), що приніс авторові світову славу, п'єси «Стан облоги» (1948), «Праведні» (1950), есе «Бунтівна людина» (1951), повість «Падіння» (1956), етапна збірка «Вигнання й царство» (1957), есе «Своєчасні роздуми» (1950-1958) та інші.

Останні роки життя були позначені творчим спадом.

04.01.1960 р. – загинув в автомобільній катастрофі.

Запрошення до кінозалу

Перегляд уривку з художнього фільму «Життя Камю» 1999 р. (Канада, Росія, Японія, режисер Олександр Петров).

- Які емоції викликав у вас перегляд цього епізоду? Чому?

Поміркуємо над життєвим шляхом письменника

- Які епізоди життя Альбера Камю вам запам'яталися?

- Які обставини дитинства та юності письменника вплинули на становлення його особистості?

- Як у біографії письменника позначилися особливості його доби?

- Як склалися взаємини митця з «лівими колами» французької інтелігенції?
- Чому, на вашу думку, А. Камю зажив слави «совісті Заходу»?

Усна подорож книжковою виставкою, на якій представлені різні видання творів Альбера Камю

Учнівський записничок

Екзистенціалізм – літературна течія, в основі якої лежить зосередженість на особі, що залишилася наодинці з буттям.

Роман-притча – великий епічний твір із моральною повчальною ідеєю.

Хроніка – запис історичних подій у хронологічній послідовності.

Фатальність – невідворотність подій у світі.

Абсурд – безглуздя, нісенітниця.

«Філософські погляди та духовні шукання Альбера Камю»

Духовні шукання А. Камю були дотичні до екзистенціалізму, одного з найвпливовіших напрямів філософії ХХ століття.

Екзистенціалізм виник як філософська течія (М. Хайдеггер і К. Ясперс у Німеччині, М. Мерло-Понті й Г. Марсель у Франції, М. Бердяєв і Л. Шестов у Росії), але на пізніх етапах свого руху став переважно течією літературною, проявившись у творчості численних західноєвропейських і американських письменників середини й другої половини ХХ століття.

Особистість у екзистенціалістів самотня й самоцільна, її буття – це переважно протидія середовищу, а також суспільству, державі, які нав'язують їй свою волю, свої закони й мораль, відчужують її, прагнуть перетворити у знаряддя, засіб чи функцію.

Ідея самотності й відчуженості особистості є однією із провідних у філософії й літературі екзистенціалізму. Щодо Камю, то у нього «абсурдні герої» не сприймають природу як чужу й ворожу стихію.

Особливо зближує Камю-мислителя з екзистенціалістами ідея абсурдності буття, на якій він переважно й зосереджується. Він визначав абсурд як «метафізичний стан людини у світі», отже як фундаментальну проблему людського буття. Причому для Камю абсурдність є породженням самоусвідомлення людини у світі. «Абсурдна свідомість» породжує те, що називають «абсурдністю світу» – світу, в якому «вмер Бог», в якому людина втратила віру у своє безсмертя і у вищий сенс буття і свого призначення. Світ, як такий, не є ні абсурдним, ні розумним, він є позалюдською реальністю.

Камю вважав, що наукові досягнення не наближають нас до пізнання людського сенсу буття, не дають відповіді на глибинні екзистенційні питання: для чого ми прийшли у світ і в чому сенс нашого буття поза самим актом біологічного існування? Це ті питання, відповіді на які давала релігія, але, на думку Камю, відповіді ілюзорні, що вже не можуть задовольнити мислячу людину новітньої доби. Неспроможна дати відповіді на ці питання й філософія, збиваючись на теологічні моделі.

Всі ці питання трактуються Камю в його першому великому філософському творі есе «Міф про Сізіфа», який має підзаголовок «Етюд про абсурд». Письменник проголошував: «Поза людським розумом немає абсурду. Отже, разом зі смертю зникає й абсурд, як і все інше. Але абсурду немає і поза

світом». Абсурд існує лише в «людському всесвіті», виникає він із протистояння людської свідомості нерозумному і непроникнутому світові, з усвідомлення закинутості людини в цей світ і її минулості.

На перший план в есе висувається питання, як позбутися відчуття абсурдності. Що ж пропонує автор?

Відповіді слід шукати в заключному нарисі, який дав заголовок усьому есе. Тут Камю звертається до грецького міфу про Сізіфа. Мисляча людина уподібнюється автором цьому міфічному герою, вона приречена на вічне протистояння абсурду й боротьбу за самоствердження без надії на перемогу. «Сізіф, пролетарій богів, безсильний і бунтівний, знає про безкрайність своєї сумної долі, про неї він думає, спускаючись із гори. Ясність бачення, яка мала бути його мукою, перетворюється на його перемогу». Отже, ясність розуму не тільки відкриває людині трагізм її існування, але й стає її єдиною опорою і джерелом сили, що дозволяє кидати виклик богам. Одне слово, в заключному нарисі «Міфа про Сізіфа» екзистенціалізм обертається на трагічний стоїцизм, що загалом характерно для Камю.

«Створення роману «Чума», тематика та проблематика твору».

Перші начерки до роману «Чума» були зроблені Камю ще на початку 1941 року, коли він вчителював в Орані. Перший варіант твору був завершений у 1943 році, але автора він не задовольнив, і робота над романом тривала, вбираючи новий життєвий досвід письменника, учасника Руху Опору. Він став завершеним втіленням того, що Камю осмислив і пережив у роки суворих випробувань, вираженням значних світоглядних зрушень і відкриттям нових істин.

«Чуму» Камю відносять до романів про антифашистську боротьбу й Рух Опору, і для цього є свої підстави. Та й автор прямо проголошував: «Явний зміст «Чуми» – це боротьба європейського Руху Опору проти фашизму». Говорив він і про те, що прагнув у романі «відбити атмосферу задухи, в якій ми жили, атмосферу загрози й вигнання, в якій скніли». Однак усім цим зміст твору далеко не вичерпується, навіть більше, акцент у ньому зміщено на трактування позачасових філософських проблем буття. «Водночас, – провадив Камю, – я поширив значення цього образу (образу чуми) на буття в цілому».

За жанровою природою твір Камю – це роман-притча, належить він до поширеного в новітній інтелектуальній прозі жанру, що характеризується універсальністю й багатозначністю змісту.

Фабула роману «Чума» – хроніка чумного року в Орані, жахливої епідемії, яка вкинула городян у безодню страждань і смерті. Сама ж чума, образ, що відтворюється всім романом, – міфічно багатоплановий і багатозначний. Чума у Камю – це не тільки фашизм, а й зло взагалі, так би мовити, метафізичне зло, невіддільне від буття. Але й цим не вичерпується «суперобраз» роману: чума – це й абсурд, який тут осмислюється і як форма існування зла, і трагічна «доля людська», бо зло нездоланне. «Чума» Камю – роман філософський, і природно, що на першому плані в ньому філософська проблематика, філософське, тобто узагальнено-універсальне трактування зла в контексті людського буття.

В контексті роману чума – універсальна метафора зла в усій його багатолікості й нездоланності. Стан «зачумленості» – стан, якого майже

нікому не вдається уникнути, а його подолання вимагає постійної мобілізації волі, духовних і моральних сил особистості. Бути «зачумленим» за Камю, – це не тільки чинити насильство, а не повставати проти нього. «Зачумленість» – не лише готовність убивати, а й примиренність із тим, що вбивають.

Люди доброї волі можуть перемогти конкретне зло, але їм ніколи не досягнути перемоги над злом у світобудові. Слід, проте зазначити, що Камю непокоїло не так зло саме собою, як позиція людини перед цією невблаганною реальністю буття. А це означає, що не метафізика зла, а гуманістична етика виходить на перший план у романі «Чума». Свідомість того, що остаточна перемога над злом недосяжна, не паралізує розум і волю головних героїв роману, їхньої готовності самовіддано боротися з чумою.

Автор шукає в людині ті сили, ті потенції, які піднімають їх супроти зла, і знаходить їх передусім у моральній природі людини. Це, до речі, зближує його позицію з віковою традицією французької культури, зокрема з письменниками моралістами XVII ст. й просвітниками XVIII ст.

Роман «Чума» цікавий і як художнє явище. Написаний у підкреслено стриманій і об'єктивній манері, у формі хроніки однієї епідемії, а хроніка, чи роман-хроніка, як відомо, найбільш об'єктивізований жанр, спрямований на фіксацію подій.

Справді, роман «Чума» в його філософсько-інтелектуальному змісті можна розглядати як своєрідний авторський монолог, розбитий на окремі партії, вручені окремим персонажам. Втім, це природна річ для філософського роману.

Складання таблиці « Художні особливості стилю Альбера Камю»

1.	Щільний зв'язок з екзистенціалістськими ідеями та концепціями.
2.	Анатомічний аналіз абсурдних взаємин між особистістю й світом, створення моделей «абсурду світу» й абсурдної людини.
3.	Розкриття трагічного становища людини в «світі без Бога»: її відчуження, занедбаності, самотності «під порожнім небом», її приреченості на смерть, що мислиться абсолютним зникненням.
4.	Художня розробка категорій «бунту», «свободи», «пристрасті», «морального вибору» й «відповідальності», що притаманні «істинному існуванню».
5.	Пошук «справжніх» духовних цінностей та моральної опори всередині особистості; ствердження «стоїчного гуманізму».
6.	Змалювання мужньої людини як своєрідного морального еталона сучасності.
7.	Зображення «межової ситуації», що виявляє абсурдність життя й ставить людину перед моральним вибором.
8.	Тяжіння до притчевості, філософська насиченість сюжетів і образів, «класицистичні» за своєю ясністю композиція і стиль.
9.	Звернення до міфологічних сюжетів і образів, наявність «міфологічних» тенденцій.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати роман Альбера Камю «Чума»

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.